

Ευρώπη. Η έξοδος από την κρίση*

Όλο και περισσότερο η ανασφάλεια και η αμφιβολία κατακλύζουν τις ευρωπαϊκές κοινωνίες. Όχι μόνο τις πιο αδύναμες τάξεις τους, αλλά και στρώματα που μπορούν να προσαρμοσθούν στις οικονομικές και τεχνολογικές αλλαγές, επιχειρήσεις και συντελεστές της οικονομικής ανάπτυξης, που έχουν τον δυναμισμό να προχωρήσουν δημιουργικά στην νέα εποχή. Κρίσιμοι αναπτυξιακοί στόχοι της συνθήκης του Μάαστριχτ έμειναν ανέφικτοι με τις ισχνές πολιτικές και την ελλιπή πολιτική βούληση με τις οποίες υπηρετήθηκαν. Το ίδιο συνέβη και με την στρατηγική της Λισσαβόνας. Συντηρητικές πολιτικές επιλογές ανέστειλαν την εφαρμογή ή τροποποίησαν τις αναγκαίες κατευθύνσεις του προϋπολογισμού και εμπόδισαν την χάραξη αποτελεσματικών πολιτικών. Η Ευρώπη αιμορραγεί. Δεκάδες χιλιάδες από το καλύτερα μυαλά της φεύγουν προς τις ΗΠΑ, αντίστοιχα επιχειρήσεις μετακομίζουν προς ανατολάς δημιουργώντας στον ευρωπαϊκό χώρο νέους άνεργους.

Η «ολοκληρωμένη» Νομισματική Ένωση αλλά και η ανολοκλήρωτη Οικονομική Ένωση, οι χαμηλοί ρυθμοί ανάπτυξης, οι ελλειπείς κοινωνικές πολιτικές και ιδιαίτερα η αδυναμία αντιμετώπισης της ανεργίας, η αποτυχία της εφαρμογής εθνικών μεταναστευτικών πολιτικών και η απουσία μιας ολοκληρωμένης μεταναστευτικής πολιτικής σε επίπεδο Ένωσης γεννούν απογοήτευση.

Οι λαοί της Ευρώπης βλέπουν συγχρόνως μια Ένωση που πάσχει και σε επίπεδο θεσμών και διαδικασιών. Μια Ένωση

* Ομιλία του Κώστα Σημίτη στο Φόρουμ Ευρωπαϊκών Στρατηγικών.
Πορτογαλία, 27 Σεπτεμβρίου 2006

αναποτελεσματική στις λειτουργίες της, ιδιαίτερα τώρα μετά την διεύρυνση της σε 25 μέλη, όπου επιχειρεί να δράσει με τα παλιά εργαλεία της Ένωσης των 15. Μια Ένωση με συνεχιζόμενα ελλείμματα δημοκρατίας παρά τις προ πολλού διατυπωμένες επικρίσεις. Μια Ένωση αδύναμη να διατυπώσει ισχυρή φωνή στην νέα διεθνή πραγματικότητα, ιδιαίτερα σε θέματα εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας.

Το παρόν απειλείται από τις κάθε λογής συνέπειες της παγκοσμιοποίησης, το μέλλον δεν προετοιμάζεται με πολιτικές που δίνουν ελπίδα. Οι πολιτικές ηγεσίες δυσκολεύονται να συνεννοηθούν. Βιώνουμε μια γκρίζα πραγματικότητα που τροφοδοτεί την αίσθηση των λαών για την αδυναμία της Ένωσης και το ανέφικτο των επαγγελιών της.

Η Ένωση παρουσίασε τον 20^ο αιώνα πρωτόγνωρα επιτεύγματα. Αυτή η Ένωση σήμερα δεν επαρκεί. Ακούγονται νέες ιδέες για μοντέλα όπως αυτό ενός «δικτύου εθνικών κρατών», διατυπώνονται νέες προτάσεις για επιμέρους βελτιώσεις των θεσμών, διαδικασιών και πολιτικών. Όμως όσο νέες αν είναι αυτές οι προτάσεις συγκαλύπτουν την stagnation και τελικά συμπορεύονται με αυτούς που δηλώνουν απερίφραστα ότι δεν θέλουν περισσότερη Ευρώπη.

Η Ένωση πρέπει να αποκτήσει μια στρατηγική για το μέλλον. Πρώτη αναγκαιότητα: Να πείσουμε ξανά τους λαούς μας ότι τα προβλήματα με υπερεθνικά αίτια μπορούν να βρουν τις απαντήσεις τους μόνο σε υπερεθνικό επίπεδο. Να επανεμπεδώσουμε στις κοινωνίες μας τις σκέψεις που κινούσαν

επί δεκαετίες το ευρωπαϊκό εγχείρημα και το νομιμοποιούσαν στην κοινή γνώμη των λαών της.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση θα συνεχίσει να μην ανταποκρίνεται στα αιτήματα των λαών της αν συνεχίσει να περιορίζεται σε ό,τι πέτυχε μέχρι σήμερα. Θα αποσυντεθεί αργά ή γρήγορα σε μια μεγάλη αγορά. Η μετεξέλιξή της είναι προϋπόθεση για να δοθούν απαντήσεις στα προβλήματα του σήμερα και να διαμορφωθούν συνθήκες που θα οδηγήσουν σε ένα αύριο με περισσότερη ασφάλεια, ευημερία, δικαιοσύνη για όλους. Στόχος μας πρέπει να είναι όχι μια οιαδήποτε Ευρώπη άλλη από τη σημερινή αλλά μια ισχυρή Ευρώπη. Εμπλουτισμένη με θεσμούς και πολιτικές που θα της προσδίδουν μια νέα ταυτότητα αξιόπιστη και ελκυστική, ικανή να προκαλέσει το ενδιαφέρον στις μεγάλες πλειοψηφίες των λαών της και να λύσει τα προβλήματά τους.

Το Σχέδιο Συντάγματος παραμένει το πιο αξιόπιστο αλλά και ρεαλιστικό εγχείρημα μετεξέλιξης της Ένωσης σ' αυτήν την κατεύθυνση και στην παρούσα πολιτική συγκυρία των 25. Θα συμπλήρωνα το πρώτο βήμα για την διαμόρφωση της νέας ταυτότητας. Η προοπτική ωστόσο της υιοθέτησης του δείχνει προβληματική.

Δυσκολεύομαι να φανταστώ πως θα μπορούσε να επανυποβληθεί στην κρίση των λαών που εκφράστηκαν αρνητικά στα δημοψηφίσματα τους, δίχως ουσιαστικές τροποποιήσεις, που δεν θα ήταν απλώς προσχηματικές. Δυσκολεύομαι όμως συγχρόνως να φανταστώ πως χώρες που έδωσαν με δυσκολία την συγκατάθεσή τους γιατί θεώρησαν το σημερινό σχέδιο ως

περιοριστικό των εξουσιών τους θα δεχτούν «περισσότερη» Ευρώπη, νέα δικαιώματα παρεμβάσεων της Ένωσης ή μια ευρωπαϊκή κοινωνική πολιτική. Εκτιμώ ότι η περίοδος προβληματισμού που διανύουμε εμπεδώνει τη στάση ακινησίας. Είναι επιτακτική ανάγκη να προχωρήσουμε άμεσα στα επόμενα βήματα.

Δεύτερη αναγκαιότητα: Αν συμφωνούμε σ' αυτήν την διαπίστωση θα πρέπει να προχωρήσουμε σε μια επιλεκτική υιοθέτηση κρίσιμων κεφαλαίων του σχεδίου συντάγματος στα οποία έχει διαγραφεί μια ομοφωνία. Όπως για παράδειγμα οι θεσμικές ρυθμίσεις, οι διατάξεις για την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας ή και άλλες διατάξεις. Μια τέτοια τομή θα δώσει νέα δυναμική και ενισχυμένη αποτελεσματικότητα στην Ένωση.

Όμως δεν αρκεί αυτό. Οι κοινωνίες προσβλέπουν σε πολιτικές, περιμένουν συγκεκριμένες απαντήσεις στα προβλήματα που τις αγγίζουν. Η οικονομία πρέπει και πάλι να είναι η ατμομηχανή για την έξοδο από την κρίση.

Τρίτη αναγκαιότητα: Να εμβαθύνουμε και να ενισχύσουμε κρίσιμες πολιτικές.

- Να ολοκληρώσουμε την Οικονομική Ένωση κατά τρόπο ισοδύναμο με εκείνο της Νομισματικής Ένωσης. Να εγκαθιδρύσουμε μια πραγματική Οικονομική Διακυβέρνηση που θα ξεπερνά τον συντονισμό της οικονομικής πολιτικής των 25.
- Να δώσουμε πνοή με νέα μέσα στην Στρατηγική της Λισσαβόνας, σε ένα ευρύ σχέδιο για την ανάπτυξη και την

απασχόληση για την επόμενη δεκαετία. Ενισχύοντας τις πολιτικές ανταγωνιστικότητας, την κοινωνία της γνώσης ιδιαίτερα την έρευνα και την κατάρτιση. Διευρύνοντας τις πολιτικές των υποδομών, δίνοντας αυξημένη προσοχή στον ενεργειακό τομέα. Εφαρμόζοντας ολοκληρωμένες και αποτελεσματικές πολιτικές για την απασχόληση. Επιδιώκοντας την βιώσιμη ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή με την βοήθεια και των αναδιανεμητικών πολιτικών. Αντιτάσσοντας στις νέες απειλές κατά της ασφάλειας στην καθημερινή ζωή αποτελεσματικές πρωτοβουλίες. Να πείσουμε ότι νοιαζόμαστε πραγματικά για περισσότερη κοινωνική δικαιοσύνη. Υπάρχουν πολιτικές που είχαν συζητηθεί και παραμένουν σχέδια όπως για παράδειγμα η κατασκευή νέων υποδομών, η προώθηση της συνεργασίας και των ανταλλαγών μεταξύ των πανεπιστημίων (Super-Erasmus), η χρηματοδότηση νέων τεχνολογιών, ώστε η Ένωση να καταστεί πρωτοπόρα σε νέους τομείς. Να αποφασίσουμε πάνω σ' αυτά.

- Να συμφωνήσουμε ότι αυτές οι πολιτικές για να είναι αποτελεσματικές χρειάζονται πόρους. Περισσότερους πόρους απ' ό,τι μέχρι σήμερα. Πόρους που θα οδηγήσουν σε χειροπιαστά αποτελέσματα. Η ευρωπαϊκή ιδέα κέρδισε πολλούς οπαδούς στη χώρα μου όταν διαπίστωσαν ότι πραγματοποιούνται χάρη στα κοινοτικά πλαίσια στήριξης συγκεκριμένα έργα.
- Να συνδιαμορφώσουμε μια πολυκεντρική παγκόσμια τάξη που θα ορίζεται από τους κανόνες του διεθνούς δικαίου, θα προάγει την συνεργασία, θα συμβάλλει στην επίλυση των χρόνιων προβλημάτων του τρίτου κόσμου και θα αντιμετωπίσει τις σύγχρονες απειλές του πλανήτη, ιδιαίτερα στο περιβάλλον.

Τέταρτη αναγκαιότητα: Το όραμα της ισχυρής Ευρώπης, μιας Ευρώπης για όλους, η αναγκαιότητα να συνθέσουμε μια καινούργια ταυτότητα της απαιτούν ένα συνολικό σχέδιο με ευρύτερους στόχους. Ένα σχέδιο που θα λαμβάνει μεν υπόψη τις ευαισθησίες των εταίρων αλλά θα διαγράφει και τα επόμενα μεσοπρόθεσμα βήματα μετεξέλιξης της Ένωσης. Για παράδειγμα: Την δυνατότητα όσων κρατών επιθυμούν να προχωρούν σε ενισχυμένες συνεργασίες για την εμβάθυνση συγκεκριμένων πολιτικών. Σε επίπεδο θεσμών η Επιτροπή να αναδειχθεί σε μια αυθεντική Ευρωπαϊκή Κυβέρνηση. Το Ευρωκοινοβούλιο, σε πραγματικό νομοθετικό σώμα. Το Συμβούλιο των Υπουργών, σε Άνω Βουλή. Επικεφαλής όλων το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, με Πρόεδρο και Υπουργό Εξωτερικών, θα συμβολίζουν αλλά και θα εκφράζουν την νέα οντότητα.

Τέλος πρέπει να σκεφτούμε ότι δεν είναι δυνατό να προχωρήσει το ευρωπαϊκό εγχείρημα με μια ενιαία ταχύτητα και για τους 25. Οι οικονομικές και κοινωνικές διαφορές μεταξύ των μελών θα είναι για αρκετό καιρό αρκετά μεγάλες, ώστε να απαιτείται από χώρα σε χώρα διαφορετικός χρόνος προετοιμασίας και προσαρμογής σε νέες πολιτικές. Το ευρωπαϊκό εγχείρημα θα πρέπει να δίνει τη δυνατότητα ώστε ταυτόχρονα να χαράσσονται νέοι δρόμοι για να βελτιώσει η Ένωση την ανταγωνιστικότητά της απέναντι σε τρίτους αλλά και να διατηρείται η συνοχή του συνόλου. Ισχυρή Ευρώπη δεν μπορεί να νοηθεί χωρίς μια πρωτοπορία ενιαίας πολιτικής βούλησης γύρω από μια δέσμη στρατηγικών στόχων. Θα πρέπει να σκεφτούμε δομές και διαδικασίες που θα επιτρέψουν ίσως στην Ευρωμάδα -το μόνο υπαρκτό σχήμα προωθημένης ενοποίησης-

να προχωρήσει, εμβαθύνοντας πολιτικές της Ένωσης σε προωθημένες βαθμίδες πολιτικής ενοποίησης.

Ένα τέτοιο σχέδιο για την ισχυρή Ευρώπη, την διαμόρφωση της νέας ταυτότητάς της δεν μπορεί να επιχειρηθεί μόνο με συμφωνίες κορυφής. Η νέα μορφή της Ένωσης πρέπει να εκφράζει μια μεγάλη πλειοψηφία των πολιτών της. Πρέπει να πείσουμε τις κοινωνίες –την κοινωνία των πολιτών- για την αναγκαιότητα αυτού του οράματος, για τα οφέλη που θα προκύψουν γι' αυτές αλλά και τα εξατομικευμένα ζωτικά συμφέροντα κάθε πολίτη. Να τις κινητοποιήσουμε για την επίτευξή του όπως πριν πενήντα χρόνια, όταν η υπέρβαση των παλαιών αντιπαλοτήτων που ζητούσε η κοινή γνώμη οδήγησε στην ίδρυση της ΕΟΚ. Με επιμονή και συνέπεια, με πολιτικό διάλογο, με ιδεολογικό αγώνα.

Europe: The way out of the crisis

Insecurity and doubt are engulfing European society. Not only are the weaker classes affected, but even those that are able to keep pace with economic and technological change – businesses and agents of economic development that are dynamic enough to adapt and to develop creatively in the new era are affected. Crucial developmental goals of the Maastricht Treaty have remained unfulfilled due to a combination of feeble policies and a lack of political will. The same applies to the Lisbon goals. Conservative political decisions postponed their implementation, or weakened essential budget provisions and hindered the formulation of effective policies. Many of the best brains are leaving for the United States; at the same time businesses are relocating to the East, increasing the ranks of the jobless in Europe. Europe looks irresolute at the developments.

The supposedly complete Monetary Union, coupled with the incomplete Economic Union, low rates of development, inadequate social policies and, in particular, the inability to deal with unemployment, the failure to apply national immigration policies and the absence of a comprehensive European Union migration policy have given rise to disappointment.

Meanwhile, the people of Europe see a European Union with dysfunctional institutions and procedures. They see a European Union whose effectiveness, especially since its enlargement to 25 members, has been compromised, as it tries to operate with the old tools of the EU15. They see a yawning legitimacy deficit, despite repeated criticism, and a European Union that lacks a strong voice on the new international stage, especially on foreign policy and security issues.

The consequences of globalization are a present threat; but there are no policies that offer hope for the future. Political leaders find it hard to reach an understanding. We are living in a grim reality that fuels public scepticism about Europe's strength and its ability to honor its pledges.

The European Union of the twentieth century had some remarkable achievements to its credit. That European Union is no longer adequate. There is talk of new models, such as a 'network of national states.' There are new proposals to improve institutions, procedures and policies. But new though such proposals may be, many of them merely mask stagnation and their proponents belong to the same camp as those who declare openly that they don't want 'more' Europe.

The European Union must produce a strategy for the future:

First step: We must once again convince our people that problems with supranational causes can only be solved at a supranational level. We must re-inject into our societies the ideas that for decades animated the European project and lent it public legitimacy.

The European Union will not meet the needs of its people unless it moves beyond what it has achieved so far. Otherwise, sooner or later, it will become nothing more than a free market zone. The European Union must evolve in order to produce answers to current problems and shape conditions that lead to a more secure, prosperous and just future. Our goal must be not just any Europe rather than the one we have at present. It must be a strong Europe, enriched with institutions and policies that confer on it a new, reliable and attractive identity, able to engage the interest of the majority of its people and to offer valid solutions to their problems.

The Draft Constitution is still the most reliable and realistic step in this direction. I would say that it is the necessary step towards shaping a new identity, but that the prospects of its adoption are slim. I find it hard to imagine how it could be resubmitted to those who voted against it, without meaningful

amendments. But I also find it hard to imagine that countries that voted for it reluctantly because they judged that the present draft limited their powers would be prepared to accept 'more' Europe, new interventionary rights for the EU, or a European social policy. I believe that the current period of reflexion tends to encourage inertia. It is therefore urgent that we proceed to the next stage.

Second step: If we accept this conclusion, we must adopt crucial chapters from the draft constitution on which consensus has emerged. Examples are institutional reforms, and the regulations for the Common Foreign Policy and Security Policy. Such a change would give the European Union new momentum and boost its effectiveness.

But that is not enough. Society expects policies; it expects specific answers to the problems it faces. The economy must once again become the motive force for a way out of the crisis.

Third step: We must strengthen crucial policies. This means:

- Completing the Economic Union in a manner equivalent to that of the Monetary Union. Re-establishing real Economic Governance that goes beyond coordinating the economic policy of the 25.

- Breathing new life into the Lisbon Strategy, with a broad plan for development and employment in the coming decade. Bolstering competitiveness policies, the information society, and especially research and training. Broadening policies for infrastructure, paying greater attention to the energy sector. Implementing integrated, effective employment policies. Aiming for sustainable development and social cohesion by means among others of redistribution policies. Confronting new security threats in everyday life with effective initiatives. Convincing the people that we genuinely care about greater social justice. There are policies which have been discussed but which are still on paper, for example creating new infrastructure, promoting cooperation and exchange among universities (Super-Erasmus), and funding new technologies, so that the Union becomes a pioneer in new fields. We must decide on these.

- Agreeing that in order to be effective, these policies need funds, more funds than they have received so far, and funds that produce tangible results. The European idea won many supporters in my country when people realized that specific projects were being carried out thanks to the Community Support Frameworks,

- Working together on a multi-polar global order that promotes cooperation, contributes to the solution of

chronic problems in the third world and tackles contemporary threats to the planet, especially to the environment.

Fourth step: The vision of a strong Europe, a Europe for all, and the need to mould its new identity demands a comprehensive plan with broader goals. It demands a plan that will both take into account the sensitivities of the partners and outline the next middle-term steps in the European Union's evolution. For example, it should underline the possibility for the member states to engage in reinforced cooperation on specific policy areas. At the institutional level, the Commission must become a genuine European government, the European Parliament a genuine legislative body and the Council of Ministers an upper house. At the head of them all, the European Council, with a president and foreign minister, will symbolize and express the new entity.

Finally, we must realize that the European project cannot proceed at one speed for all 25 member-states. Economic and social discrepancies among its members will be significant for some time and therefore demand different preparation and adaptation times to new policies from country to country. The European project must allow for new policies that will boost its

competitiveness while maintaining political and social cohesion. A strong Europe can only emerge from a unified political will centered on a package of strategic goals. We must come up with structures and procedures that allow eventually the Euro team – the only existing example of advanced integration – or another group to proceed, taking European Union policies to advanced levels of political unification.

Such a plan for a strong Europe, the shaping of its identity, cannot be achieved in summit meetings alone. The new shape of Europe must express the vast majority of its citizens. We must convince society, civil society, of the necessity of this vision, of the benefits that will accrue to it and to the vital interests of every individual citizen. We must mobilize society to achieve this, as it did fifty years ago, when the demand of public opinion that old rivalries be overcome led to the foundation of the European Economic Community. With persistence and consistency, political dialogue, and ideological struggle.